

Vechtkroniek

EEN UITGAVE VAN DE HISTORISCHE KRING VAN LOENEN AAN DE VECHT, LOENERSLOOT, NIEUWERSLUIS NIGTEVECHT EN VREELAND

Vechtkroniek 45

Mei 2016 nr. 45

De Historische Kring
voor de kernen
Loenen aan de Vecht,
Loenersloot,
Nigtevecht,
Nieuwersluis
en Vreeland
in de gemeente
Stichtse Vecht.

VECHTKRONIEK
verschijnt twee maal
per jaar

REDACTIEADRES:
Vechtoever 1
3633 XP Vreeland
Tel. 0294-232695
j.jonker@wx.nl

REDACTIE:
Prof. dr. S. Griffioen
Drs. J.J.M.A.M. Jonker-
Duynstee
W. Mooij
Mr. drs. H.W.G. van Schaik
A. Smid
S. Verster

SECRETARIAAT HKGL:
Prof. dr. S. Griffioen
Rijksstraatweg 77
3632 AA Loenen
Tel. 0294-231201

WEBSITE:
www.hkloenen.nl

BANKRELATIE:
Rabo-Bank Loenen
NL53RABO 0310654017

VORMGEVING:
Hans Stuart

DRUK:
Dunnebieb Print BV
Nederhorst den Berg

ISSN: 1568-4164

Foto omslag:
*De Loenense bevolking
is in opperste staat
van verwachting voor
de aankomst van de
Franse president Coty
op 24 juli 1954 aan
de loswal bij molen De
Hoop. Hij arriveerde
per boot. De auto om
hem naar de rest van
zijn dagprogramma
te brengen staat al
klaar. . .*

VAN EEN FRANSE PRESIDENT EN WEST-FRIESE BOEREN

U heeft met dit tijdschrift alweer de 45ste Vechtkroniek in handen, met een keur aan artikelen uit onze voormalige gemeente Loenen. Jan van Ekris vertelt boeiend over zijn leven als transportondernemer in Loenersloot; Piet Bakker en Desiree Gerritsen van de interviewwerkgroep tekenden zijn verhaal op. Wim van Schaik schrijft over een bezoek van de Franse president Coty aan de Vechstreek en over de opkomst en ondergang van de Spaarbank in Loenen. Mieke Kennis verdiepte zich in de West-Friese boeren die in de 19de eeuw in Vreeland neerstreken. Samen met ondergetekende schreef zij tevens een artikeltje over het hek van Hunthum in Nieuwersluis, naar aanleiding van de op handen zijnde bouw van een nieuw huis op de plek van de gesloopte buitenplaats. Interessant is ook het verhaal over een ander gesloopt huis, De Ruiters in Vreeland. Met de vondst van Willem Mooij van een archiefstuk over dit huis is wellicht het mysterie opgelost van de naamgeving van de Ruitersstraat... Wilma de Kruijter verhaalt over de jammerlijke brand bij het nieuwe stationsgebouw van Nieuwersluis die bijna ook de nabijgelegen Honderdsche molen noodlottig werd. Tot slot laat Jan den Besten aan de hand van een aantal kaarten de ontwikkeling van de Loenderveense plas en – sluis zien. Veel leesplezier met dit gevarieerde nummer!

Namens de redactie, *Juliette Jonker-Duynstee*

INHOUDSOPGAVE

Huis De Ruiters – <i>Juliette Jonker-Duynstee</i> en <i>Willem Mooij</i>	3
Het hek van Hunthum – <i>Mieke Kennis</i> en <i>Juliette Jonker-Duynstee</i>	7
West-Friese invasie 600 jaar na Floris V – <i>Mieke Kennis</i>	9
Jan van Ekris vertelt... – <i>Piet Bakker</i> en <i>Desiree Gerritsen</i>	13
President Coty in Loenen – <i>Wim van Schaik</i>	21
Opkomst en Verval van de Spaarbank te Loenen aan de Vecht – <i>Wim van Schaik</i> en <i>Willem Mooij</i>	23
Brand op station Nieuwersluis – <i>Wilma de Kruijter</i>	29
Uit het archief: Gevonden drenkeling bij Nieuwerhoek	31
De Loenderveense sluis – <i>Jan den Besten</i>	32
Uit het archief: Kostschool in Loenen – <i>Willem Mooij</i>	35
De boomstamkano in Nigtevecht – <i>Juliette Jonker-Duynstee</i>	36

Huis De Ruiter

EEN GESLOOPT HUIS IN VREELAND

Juliette Jonker-Duynstee en Willem Mooij

Op bijgaande prent van P.J. Lutgers uit circa 1835 zien we de buitenplaats Slotzigt te Vreeland, met links daarvan een grotendeels achter bomen verscholen huis waarvan de tuin omringd is door een laag houten hek. Tegenwoordig staat ongeveer op deze plek een boothuis, met –net als op de prent- twee forse bomen.

Op het Zicht op Vreeland van P. Liender uit 1839 is rechts in de hoek nog net een deel van een gebouw zichtbaar. Het is een houten, gepotdekseld gebouw, dus vermoedelijk de schuur of de stal van het huis dat hier stond.

Tot voor kort hadden we geen idee welk huis links van Slotzigt is afgebeeld. Totdat Willem Mooij in het streekarchief te Breukelen een akte vond uit het archief van de Vreelandse notaris Cornelis Maurits van Eelde, gedateerd op 20 april 1848, van de verkoop tot afbraak van 'eene heerenhuizing genaamd De Ruiter, stal, koets-huis en schuur te Vreeland staande' op verzoek van jonkvrouw Henriette Maria

Voombergh. De veiling zou plaats vinden ten huize van de logementhouder Joachim Floor (nu De Nederlanden). Verderop in de akte wordt een tip van de sluiting van de locatie van dit huis opgelicht: 'De kopers kunnen de gebouwen dadelijk aanvaarden en behoren deze afgebroken en vervoerd te hebben voor den vijftiengsten mei a.s. Zij zullen behoren zorg te dragen om de schoeijinge aan de sluiskant en het hekwerk langs de tuin niet te beschadigen, noch den doortocht op de weg mogen belemmeren'.

Deze verwijzing naar 'de sluiskant' doet sterk vermoeden dat het hier gaat om een huis dat tot de aanleg van de provinciale weg grensde aan de sluisvaart tussen de

Dezelfde situatie nu.

Zicht op Slotzigt vanaf de Loenenseweg, litho door P.J. Lutgers, circa 1836.

Zicht op Vreeland met rechts een deel van de schuur of stal van De Ruiters. (P. van Liender, 1760, coll. UB Leiden)

oude Vechtbocht en de Kortenhoefse vaart, die onder de knollenbrug liep. De tuin van dit huis liep langs de oude Vechtbocht, waarvan de straat aan de overzijde van het water sinds 1856 de 'Ruitersstraat' heet (daarvoor: Kreupelstraat). Over het algemeen werd aangenomen –bij gebrek aan feitenkennis– dat de naam van deze straat verwees naar de smederij aldaar, die de paarden besloeg. Deze akte werpt nu nieuw licht op de herkomst van de straatnaam: het is veel aannemelijker dat het direct aan de overkant van het water gelegen huis of het stuk land De Ruiters de naamgever is.

Verkoop tot afbraak

Twee weken eerder werd de verkoop van het huis aangekondigd in een advertentie in de Utrechtsche Provinciale en stads-courant d.d. 7 april 1848.

Uit deze tekst blijkt dat het huis pas enige jaren geleden gebouwd was. Gezien de bebouwing die op oudere kaarten te zien is (o.a. op de kaart van landmeter P.A. Ketelaar uit 1770) betreft het hier wellicht een vervanging van een ander huis. Een andere opmerkelijke toevoeging is dat het herenhuis, de stal en het koetshuis staan 'op De Ruiters'. Dat zou betekenen dat het stuk land die naam droeg. In oude aktes van aan- en verkopen van eigenaren van Slotzicht komt deze naam niet voor. Het huis (perceel 1) werd voor fl. 470,- gekocht door Jan van den Aniel, een zeer bekende naam in Vreelandse koopakten. Van Aniel was secretaris en later zelfs burgemeester van Vreeland en kocht en verkocht namens zichzelf of anderen (vaak namens Henriette Voomborgh) vele huizen, al dan niet voor afbraak. Perceel 2 (stal, koetshuis en schuur) werd verkocht voor fl. 165,- aan kandidaat- notaris Anthonie Johannes van Eelde. De twee percelen brachten dus fl. 635,- op en zijn vervolgens gezamenlijk in afslag gebracht en gemijnd op fl. 4,- door de uit Zwaag afkomstige sloper Evert Ellerbroek, die zodoende voor fl. 639,- eigenaar van de gebouwen werd. Perceel 1 hield hij aan voor fl. 489,-. perceel 2 verkocht hij meteen door aan Jacob van der Velden, kamerbehangster te Vreeland, voor fl. 150,-.

Advertentie met de aangekondigde verkoop tot afbraak van het huis op de Ruiters, Utrechtsche provinciale en stads-courant d.d. 7 april 1848.

(9) * * Te Vreeland zal op Donderdag den 20. April 1848, in het Logement, om 12 ure, ten overstaan van den Notaris VAN EELDE, tot Afbraak worden verkocht:

Eene binnen weinige jaren nieuw gebouwde HEERENHUIZINGE, STAL en KOETSHUIS, staande te Vreeland op de Ruiters; nadere informatie ten kantore van den Heer JAN VAN DEN ANIEL, Secretaris te Vreeland.

Het waren meestal slopers en speculanten die 'huizen tot afbraak' kochten op een veiling. Met de verkoop van de losse onderdelen hoopte men winst te maken. Een bekende opkoper die eind 18de eeuw vele buitenplaatsen kocht en met de grond gelijk maakte was Frederik Kaal, waar -naar verluidt- de term 'kaalslag' vandaan komt. Ook Ellerbroek had al eerder zijn slag geslagen in de Vechtstreek; in 1840 had hij de afbraak van de buitenplaats Ouderhoek gekocht.

Een kleine maand na de veiling, op 16 mei 1848, vond op verzoek van Ellerbroek de openbare verkoop van 'eenige afbraak ter plaatse genaamd De Ruiters' te Vreeland plaats. Zoals gebruikelijk bij dergelijke akten wordt de lijst opgesomd van losse onderdelen die verkocht werden, met hierachter de naam van de koper en het opgebrachte bedrag. Verkocht werden:

kozijnen, houtwerk, planken, balken, deuren, schotten, bedsteeramens, riggels en sparren, goten, trap, marmeren stenen, gootsteen, schoorsteenkap, windijzer, fornuisplaat e.d. Van den Anel kocht maar liefst 16 van de 97 kavels. De hele veiling bracht fl. 277,50 op en was dus geen lucratieve aangelegenheid geweest voor Ellerbroek, die fl. 211,50 verlies leed op zijn handel.

Grootgrondbezitster

De Ruiters was een van de vele huizen die Henriette Voomborgh (1805-1866) bezat. Haar vader, de Amsterdamse bankier Dirk Jan Voomborgh (1768-1824), had in 1806 Slotzicht als buitenplaats gekocht. Hij bezat diverse panden in Amsterdam, woonde aan de Keizersgracht en stond in 1812 zelfs als nummer 88 op de lijst van 100 hoogst aangeslagen inwoners van

Volgn num mer	Omschrijving der Koopjes	Verwerving der Koopjes	Tusschen en schrift en afstand			
			Gulden	Centen	Gulden	centen
		Ter Grandpoort			200	15
67.	Leer balben	de Heer vanden Anel voornoemd	Lees		6	00
68.	Leer dils	Willelm Kruiswijk voornoemd	Lees	vijfentwintig	6	25
69.	Leer dils	Gerrit vanden Broeck voornoemd	Dree	vijfentwintig	3	25
70.	Drie dils	de Heer vanden Anel voornoemd	Lees	vijfentwintig	6	75
71.	Schoorsteenkap, trockpype planten	Gerrit deen voornoemd	Lees		2	00
72.	Leer bedden planken	Jan span voornoemd	Lees	twintig	2	20
73.	Leen gootsteen	Jan van Soest te Vreeland	Lees	vijfentwintig	2	75
74.	Leen voorregelsbank	Krijn Heijers te Vreeland	Leen	veertig	1	60
75.	Leen kozijn	Zelfde	Leen	daartig	1	30
76.	Leen dils en sparren	Gerrit deen voornoemd	Dree	vijfentwintig	3	25
77.	Leer toerke	Abraham Floort Vreeland	Leen	vijftien	1	15
78.	Leer brisicring	Gerrit deen voornoemd	Lees	vijfentwintig	2	75
79.	Leer planken en latten	Zelfde	Lees	vijftig	2	50
80.	Leer brandhout	Heinrich de Groot te Vreeland	Leen	veertig		60
81.	Leer latten	Gerrit deen voornoemd	Leen	daartig	1	30
82.	Leer brandhout	Abraham Kenschelin	Leen	vijftig		50
83.	Leer dils	Krijn Heijers voornoemd	Leen	veertig		40
84.	Leer dils	Jan vanden Ouden te Vreeland	Leen	daartig	1	30
85.	Leer steen sparren	Baron Tolpans voornoemd	Leen	daartig		80
86.	Leer latten dils	Jan van Soest voornoemd	Leen	veertig	1	60
87.	Leer twee en twintig dils	de Heer vanden Anel voornoemd	Lees		2	00
88.	Leer twee goten en haarladingstak	Abraham Floort voornoemd	Lees	daartig		80
89.	Leer trap	Gerrit deen voornoemd	Dree	vijfentwintig	3	25
90.	Leer dertig planken	Zelfde	Leen	vijftig	1	50
91.	Leen dils	Jan Jacobe te Vreeland	Leen	vijftien	1	15
92.	Leen deuren kozijn	de Heer vanden Anel te Vreeland	Lees	vijfentwintig	6	25
93.	Leer deur	Maat Heijers voornoemd	Dree		5	00
94.	Leer fornuisplaat met enten	Gerrit deen voornoemd	Lees	vijftig	2	50

Detail van de kavellijst van de verkoop van de afbraak, 16 mei 1848.

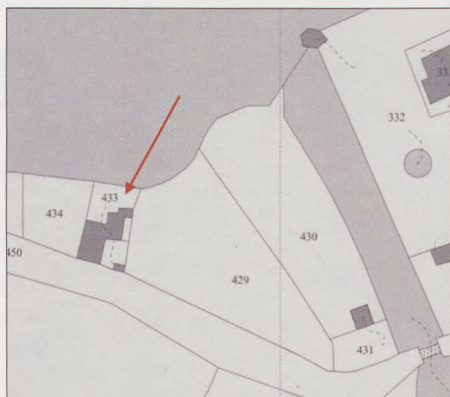
Zijaanzicht van Slotzicht, litho door P.J. Lutgers, circa 1836.

Amsterdam. In 1801 was zijn eerste vrouw, Aletta Cornelia Rutgers, plots overleden. Met haar had hij een zoon en een dochter gekregen (twee kinderen werden dood geboren en een zoon overleed na twee maanden). Met zijn tweede vrouw, Maria van der Vliet, kreeg hij in 1805 een dochter, Henriette Maria. Het jaar daarop kocht hij dus Slotzicht.

In 1808 verfraaide hij het huis met een nieuwe aanbouw aan de straatkant. Deze aanbouw was maar liefst 18 meter breed en 7,75 meter diep. Het oorspronkelijke huis was slechts 9,5 meter breed, dus de verbouwing leverde een aanzienlijk groter huis op, dat bovendien een veel voornamer uiterlijk kreeg.

In 1824 overleed Voormbergh en erfde zijn jongste dochter Henriette op slechts 19-ja-

Detail van de kadastrale kaart van Vreeland met de bebouwing aangegeven op de vermoedelijke locatie van De Ruiter.

rige leeftijd Slotzicht. Zij kocht in de loop der tijd grond en huizen op rondom de buitenplaats en in de Voorburgse polder, aan de overkant van de Vecht, waarmee haar grondbezit in 1832 een grootte van circa 70 hectare bereikte. Hiermee was zij –na Andries Reaal van Huis te Nigtevecht op De Nes- de op een-na-grootste grondbezitster van Vreeland. De tuin bij het huis liet zij aanleggen in de Engelse landschapstijl, met slingerivjers, lanen, bruggetjes, hertenkamp, orangerie e.d.

Een van haar bezittingen was huis De Ruiter, wellicht dus hetzelfde huis dat op de kadastrale kaart van 1832 genummerd is als A 433, 'huis en plaats'. De tuin van het huis (A 429 t/m A 431) vormt de oever van de Vecht en de oude Vechtarm.

Waarom zij het huis in 1848, eigenlijk op het toppunt van haar bezit, verkocht om te laten slopen, is niet bekend. Zeker niet gezien het feit dat het hier, volgens de veilingadvertentie, om een paar jaar oud huis ging. Wellicht leidde het huis teveel de aandacht af van Slotzicht. Komende over het water vanuit Vreeland was Slotzicht nauwelijks te zien vanwege het huis en het hoge geboomte en het huis belemmerde ook vanuit Slotzicht het zicht op de Vecht. Aangezien Henriette Voormbergh in deze periode haar tuin omvormde tot landschapspark kan het maar zo zijn dat zij vond dat De Ruiter in de weg stond en verwijderd moest worden.

Ervan uitgaande dat dit huis De Ruiter is, is de prent van Lutgers dus de enige tastbare herinnering aan dit gebouw. Overigens zien wij hier rechts van het koetshuis van Slotzicht een groot vierkant huis. Vooralsnog is hier niets over bekend. Wellicht dat ook hier een onverwacht opgedoken akte te zijner tijd opheldering over zal geven....

BRONNEN:

RHC Vecht en Venen, notaris archief Van Eelde Vreeland, inventaris 2399, nrs. 42 en 49.

Het hek van Hunthum

Juliette Jonker-Duynstee en Mieke Kennis

Op het terrein van de voormalige buitenplaats Sluis-Nae of Hunthum, gelegen op de oostelijke Vechtoever ten zuiden van Nieuwersluis (Zandpad 19), zal binnenkort een nieuw huis verrijzen. Reden om aan de hand van twee bijzondere tekeningen kort aandacht aan een onderdeel van het buiten te besteden: het toegangshek. Hunthum werd rond 1700 gebouwd, rond 1840 fors verbouwd en in 1857 gesloopt, het lot van vele buitenplaatsen in deze periode halverwege de 19de eeuw. Twintig jaar voor de sloop, rond 1836, legde de beroemde Vechtstreektekenaar en -schilder P.J. Lutgers de buitenplaats en haar toegangshek aan het Zandpad vast in een fraaie aquarel. We zien rechts van een vierkante theekoepel twee zandstenen pijlers bekroond door twee bolle vazen met daartussen het gesmede hek, dat uit 1750 dateert.

Het hek door W.G. van de Hulst jr.

Zo'n 65 jaar later werd het hek nogmaals vastgelegd, ditmaal door W.G. van der Hulst jr. (1917-2006) in het bekroonde boek 'Van Hollandsche jongens in den Fransche tijd' (1e druk 1913), geschreven door zijn vader, de Utrechtse kinderboekenschrijver W.G. van de Hulst sr. Hij beschrijft in dit verhaal de rol die de Vecht speelde in de strijd tegen de Fransen tijdens de Napoleontische bezetting (1769-1813). Van der Hulst vertelt over een jongen die samen met zijn vrienden zijn Oranjegezinde grootvader helpt in het verzet tegen de terreur van de Franse troepen. Willem van de Hulst jr. illustreerde die in die jaren veel van zijn vaders boeken.

We zien op deze sfeervolle tekening een situatie die vandaag de dag nog vrijwel hetzelfde is –op het hek na dan.

Het aanzien van Hunthum vanaf de Vecht gezien in 1836 op een litho van P.J. Lutgers. (Gezigten aan de Rivier de Vecht door P.J. Lutgers 1836).

De tekening door W.G. van de Hulst van een zicht op de Vecht met rechts het hek van Hunthum.

Links, aan de overkant van de Vecht, ligt het huis Rupelmonde en rechts de vijver waar nu het zwembad Zwemlust is. Het kleine huisje is 'De Warme Hand'. Het hek uiterst rechts is de ingang van het bos van Hunthum.

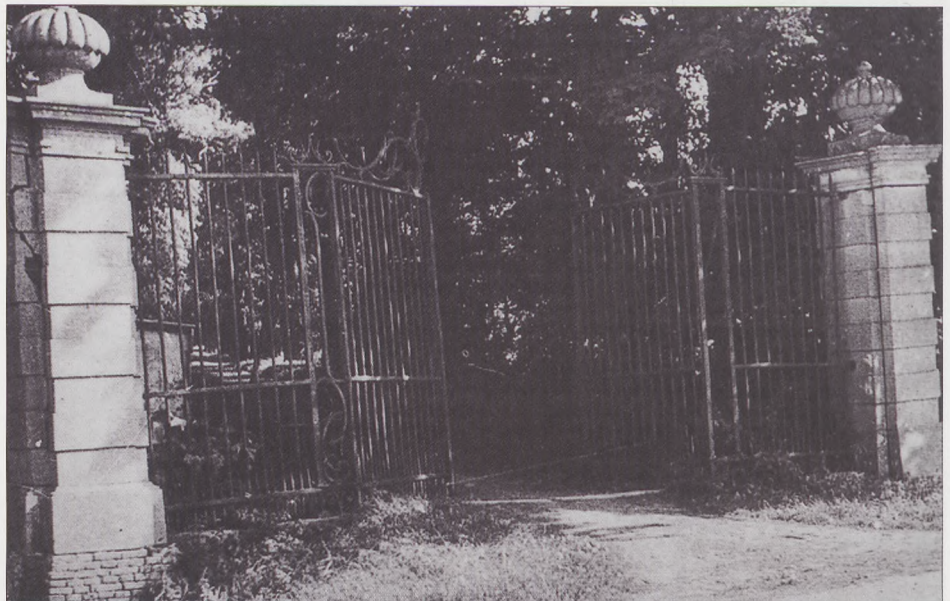
Deze situatie zou aan het eind van de jaren 1940 veranderen. Tot die tijd stonden pijlers en hek er nog, getuige een foto uit 1948 van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Later gingen de natuurstenen pijlers verloren, maar het gesmede ijzeren hekwerk bleef bewaard. Via een antiquair werden de twee hekken in 1961 aangekocht voor het koninklijk buiten Drakensteyn in de Lage Vuursche, dat toen door prinses Beatrix was gekocht en opgeknapt werd als familiehuus.

Van 1980 tot 2014 woonde zij –in haar functie als koningin- op paleis Noordeinde. Na de kroning van Willem Alexander keerde zij terug naar Drakesteijn en zo passeert zij dus dagelijks de hekken van Hunthum die zij hier in 1961 liet plaatsen.

BRONNEN:

In het jaarboekje van Nifftarlake 2015 staat een uitgebreid artikel over Hunthum/Sluis-Nae van de hand van E. Munnig Schmidt. W.G. van de Hulst sr. was jaren schoolhoofd aan de Nederlands Hervormde school aan de Jutfaseweg in Utrecht en schreef zijn omvangrijk oeuvre in de avonduren. Naast deze historische jeugdroman schreef Van de Hulst sr. een kleine honderd boeken voor de jeugd, leesmethodes voor het lager onderwijs en vele geschiedenis boeken. Onder andere schreef hij samen met R. Huizinga de bekende 3-delige geschiedenismethode 'Toen en Nu' (1e druk 1921).

Het noordelijke van de twee toegangshekken voor Hunthum in 1948, vlak voor de verwijdering. (Foto coll. Erfgoed Nederland)

KOLONISTEN IN VREELAND

West-Friese invasie 600 jaar na Floris V

Mieke Kennis

Op de boekenmarkt in Deventer lag een groot oud boek over klederdrachten uit 1930.¹ Bij een van de foto's stond: 'Vrouw uit Vreeland aan de Vecht'. De vrouw heeft het haar strak naar achter. Onder de kanten overmuts, die met gouden kaspelden vastzit, zijn de mooi bewerkte 'pooten' van een gouden oorijzer te zien. Over haar voorhoofd een brede gouden voorhoofdsnaald of 'stiftje'. In het boek wordt diverse malen gesproken over de klederdracht in Vreeland rond 1900.

De naam van de vrouw staat niet bij de foto, maar uit onderzoek van Pierre Eigenraam in aantekeningen van H.J. Aalderink bleek dat het zijn overgrootmoeder is, mevrouw A.J. Driessen, 'Opoe Driessen'. In die aantekeningen staat ook hoe zij getrouwd raakte met Vreelander Jan Driessen. "Anna Johanna Verhoef, geboren 3 januari 1862, overleden 9 februari 1951, woonde in de gemeente Baambrugge op de hoeve Groenland. Die werd later

herbouwd en kreeg de naam Schimmelpenninckhoeve. Als Jan Driessen, geboren 8 januari 1858 en overleden 25 oktober 1908, in Baambrugge ging vrijen, dan liep hij vanaf de Zuwe (Vreelandse zijde) over de Bergseweg tot Vreedehorst. Hij werd daar overgeroeid en liep via een pad door de weilanden naar Groenland. Daarbij moest hij wel de spoorbaan over, maar hij had nog geen last van het Merwedekanaal, dat toen gegraven werd."² Het echtpaar Driessen ging wonen in Runderlust aan de Kleizuwe. Behalve boer was Jan Driessen ook rietdekker. Het echtpaar kreeg samen 12 kinderen.

Stolpboerderijen

Uit de foto blijkt dat de Vreelandse dracht erg doet denken aan de West-Friese klederdracht. De boerinnen droegen hun kanten muts niet zoals in de omliggende dorpen. De staartkap werd in Vreeland vaak gedragen met een voorhoofdsnaald en met een veel kortere muts. En het oorijzer had dezelfde vorm als in West-Friesland.³ Dat was ook goed mogelijk, want een aantal Vreelandse boeren was

Anna Johanna Driessen-Verhoeff met de Vreelandse muts en gouden kap. (coll. Hansma)

Boerderij Runderlust aan de Kleizuwe van de familie Driessen. Op deze foto uit 1941 staan de toenmalige huurders voor de boerderij, de heer en mevrouw Vermaat. (coll. Vermaat)

*De familie
Driessen met
hun 12 kinderen.*

namelijk afkomstig uit Noord-Holland. Zij waren met personeel en al naar Vreeland verhuisd en brachten hun wijze van bouwen, hun klederdrachten en gewoonten mee. Zo introduceerden zij het schoonrijden op de schaats, wat in 1875 in West-Friesland was ontstaan. Op de Vreelandse ijsbaan werd dan ook gezwaaid en gezwierd dat het een lieve lust was. Dit maakte Vreeland tot een opmerkelijke plek in de Vechtstreek. De klederdracht is inmiddels verdwenen uit het straatbeeld, maar nog altijd staan in Vreeland een paar originele, West-Friese stolpboerderijen. Aan de overkant van de Vecht staat 't Hoekerland, Nigtevechtseweg 47 en Veelust staat nog aan de Bergseweg 16. Ook aan de Kleizuwe heeft een stolpboerderij gestaan, boerderij Forthoeve, Kleizuwe 131. Deze is in 1913 afgebrand en in andere stijl herbouwd, nu bekend als Pondarosa. Oorspronkelijk werden meer stolpboerderijen gebouwd, maar helaas zijn er slechts enkele overgebleven. Dit type boerderij heeft de hooiopslag meestal inpandig, in het midden van de schuur onder de nok. Hooibroei was in het verleden vaak de oorzaak van brand met desastreuze gevolgen.

Emigratie

Rond de oude Vechtarm, waar de boeren over het ijs zwierven, deelden de West-

Friezen en Vreelanders al eerder een stukje geschiedenis. Het wemelde daar van de soldaten, toen Floris V in 1280 kasteel Vredelant⁴ belegerde, om de gebroeders Van Aemstel uit het slot te krijgen. Gijsbrecht van Aemstel was de leider van de West-Friese boeren. Floris zal niet verwacht hebben, dat 600 jaar later een 'invasie' van diezelfde West-Friezen in Vreeland zou plaatsvinden. Zij vestigden zich niet op de grond van het inmiddels verdwenen kasteel, maar vlak daarbij in de Dorssewaard, op de restanten van het uitgestrekte park van Welgelegen, ooit een bloeiende buitenplaats aan de Vecht.

De West-Friezen kwamen eind 19de eeuw mee met een ware volksverhuizing vanuit de kop van Noord-Holland. De landbouw breidde zich in die tijd in West-Friesland uit, maar ook de gezinnen groeiden. Met meer mensen op dezelfde grond werd het kiezen of delen: de bedrijven kleiner maken of emigreren. Emigratie naar Amerika was nog niet zo in trek, ook vanwege het grote risico. Dat was een noodsprong! Daarom richtte men de blik op het binnenland, waar ook nog mogelijkheden waren. Hier en daar werd nog nieuw land ingepolderd. De grote Haarlemmermeer was in 1855 al droog gelegd, verkaveld en verdeeld. Een enkeling was uit West-Friesland daarheen getrokken. In 'de ronde venen' was nog wel plaats. Veel boeregezinnen emigreerden tussen 1870 en 1884, compleet met personeel. Uit het kleine dorp Andijk vertrokken in de jaren 1877 en 1878 maar liefst vijftien gezinnen. Twee vestigden zich in Vreeland, maar de meesten gingen naar Mijdrecht en ook naar Weesp, Weesperkarspel en Baambrugge. De immigranten in de polder Groot-Mijdrecht hadden geen geluk. Dat werd een grote mislukking.⁵ Dit was feitelijk de schuld van de ontginners, niet van de pachtboeren. Om maar gauw zoveel mogelijk land te winnen, waren er grove fouten gemaakt. Zo

was de dijk gewoon op het veen gelegd, zonder dit eerst uit te baggeren. Daardoor was de dijk lek en hadden de boeren veel last van kwelwater en drassige grond. Bovendien was de waterberging veel te klein, de sloten te smal en te ondiep. En ook was de bemaling onvoldoende. Pas in 1883 werd dit verbeterd, maar toen waren er al pachters weggetrokken. Van de 63 West-Friese gezinnen waren er in 1890 nog 22 over. In 1890 werden veel boerderijen in Groot Mijdrecht bij executie verkocht, maar ze brachten bijna niets op, ook vanwege de achterstallige lasten. In 1895 werd een boerderij van 35 ha verkocht voor 2 guldens, een andere van 30 ha voor zegge 1 gulden en een boerderij van 80 ha was onverkoopbaar. In 1892 was de hele onderneming “in staat van onvermogen”.....⁶

“Het is niet te verwonderen, dat deze episode nog steeds met een zekere huivering bij velen herdacht wordt”, schreef Ir. C. Koeman in ‘West-Friese families’ van januari 1964. Zo’n onderneming waar geld bij moest werd in Noord Holland een ‘skip van baileg’ genoemd.⁷

Zwaar was het ook uit voor de West-Friese die in 1882 naar de pas ingepolderde Horstermeer kwamen. Daar kwamen vooral tuinders op af. De exploitatie van de polder verliep moeizaam. Weliswaar was de grondprijs laag, maar de polderlasten waren hoog, de bemaling was een probleem en er moest hard gewerkt worden om te kunnen bestaan.

In Vreeland deden de immigranten het beter. Ze konden terecht in de Dorssewaard, die al in de middeleeuwen ontgonnen was. De restanten van het park van Welgelegen gaven niet de problemen waar men in de nieuwe polders mee werd geconfronteerd. Er zijn helaas weinig namen van nieuwkomers bekend. Een van de boeren was Den Braber, de eerste eigenaar van de Forthoeve aan de Kleizuwe. Vanuit Andijk zijn op 1 juni 1877 naar Vreeland geëmigreerd: Pieter Groot

en Geertje Sluys en hun broer/zwager en (schoon)zus Cornelis Groot en Pietertje Sluys.

Eindbestemming Japan

Terug naar ‘opoe Driessen’. Rond de Tweede Wereldoorlog, en vermoedelijk al eerder, was mevrouw Driessen de enige in Vreeland die nog streekdracht droeg. Desondanks was er toch nog een mutsen-waster in het dorp, waar de muts regelmatig heen gebracht moest worden om opnieuw te worden opgemaakt. Het staat vast dat er begin 20ste eeuw ook anderen zijn geweest, die de streekdracht nog droegen. In ‘De verdwenen streekdrachten’ staat een foto van Geertruida Spee-Hennipman, geboren in ‘s Grave-land 1891, overleden in 1920 te Vreeland. Een andere vermelding staat in het artikel ‘Het oorijzer in Niftarlake’ van A.J. Portengen uit 1916. Ook hierin wordt een boerin uit Vreeland afgebeeld, die de Vechtse staartkap draagt, met oorijzer, mutsepelden en voorhoofdsnaald. Haar naam wordt helaas niet vermeld. Het is onduidelijk waar de kostbare hoofdsieraden van Opoe Driessen vandaan kwamen. Zowel in de familie Driessen als Verhoef waren geen West-Friese connecties bekend. Misschien was de kersverse bruid modebewust en paste zij zich aan bij de West-Fries Vreelandse dracht? Wij zien klederdracht nu als

*De Vreelandse
ijsbaan rond 1920,
op de oude Vechtarm
langs het Boeren-
laantje.
(coll. W. Mooij)*

traditioneel en statisch. In de bloeitijd waren het juist jonge vrouwen en hun vriendinnen, die met hun eigenwijze aanpassingen zorgden voor de typisch plaatselijke verschillen.

In de familie Eigenraam-Driessen is wel een verhaal bekend, waar de gouden kap van Opoe Driessen na haar overlijden gebleven is. De sieraden kwamen na verkoop in het bezit van particuliere verzamelaar M. van Hoogstraten uit Hardinxveld-Giessendam. Zijn verzameling was in 1975 te zien op een tentoonstelling met de titel 'Boerenpracht en Visserstooi' in museum Boijmans-van Beuningen in Rotterdam. Specifiek met de vermelding dat deze gouden kap met bijbehorende sieraden uit Vreeland afkomstig was.

Verzamelaar Van Hoogstraten hoopte zijn schat uiteindelijk te kunnen verkopen aan een Nederlands museum. Dat is jammer genoeg niet gelukt. Uiteindelijk vertrok de collectie vrijwel in zijn geheel naar Japan. De Japanner Yoshikuni Kamishika was onder de indruk geraakt van de Nederlandse architectuur en waterbouwkunde. Geïnspireerd door de oude handelscontacten tussen Nederland en Japan liet hij in 1983 Nagasaki Holland Village bouwen. Later werd dit uitgebreid tot een groot complex, waar allerlei Nederlandse gebouwen zoals de Domtoren van Utrecht en paleis Huis ten

Bosch op ware grote werden nagebouwd. Kosten noch moeite werden gespaard. Er is totaal bijna 4 miljard gulden geïnvesteerd. De collectie 'boerenpracht en visserstooi' paste prima binnen deze opzet, en de kostbare sieraden van Opoe Driessen werden daar met trots geëxposeerd.

NOTEN:

- 1 C.K. Elout, 'In Kleuren en Kleeren, Nederlandsche volksdrachten', 1930.
- 2 In 1892 werd het nieuwe kanaal officieel in gebruik genomen.
- 3 "De verdwenen streekdrachten tussen Eem en Vecht", geschreven door Alie Klap en Livia van Eijle.
- 4 Slot Vredelant lag op het huidige speelveld aan de Kleizewe, in de jaren '70 nog in gebruik als voetbalveld van de club Sperwer. Het slot kent een roerig verleden en heeft een grote rol gespeeld in de Nederlandse geschiedenis.
- 5 Piet Kistemaker, Andijk, kwartaalblad West-Friese Families, 16e jaargang nr. 4, december 1975, pagina 56-57.
- 6 De geschiedenis herhaalde zich anno 2009: In de polder Groot Mijdrecht kwam toen een hoeveelheid kwel naar boven die vijf keer zo groot was als in andere droogmakerijen. Een belangrijk probleem daarbij is dat dit kwelwater brak is, het heeft een hoog zoutgehalte.
- 7 De uitdrukking stamt nog uit 'de goeie tijd'. Veel West-Friese boeren hadden toen deel in een schip. Soms was dat 1/8, 1/16, 1/32, 1/64, zelfs soms een nog kleiner deel! Keerde de schipper met rijke lading terug, dan was er zoete winst, maar was hij 'gebleven met schip en goet', dan werd het een 'schip van bijleg'. De uitdrukking werd ook op een andere manier toegepast. Niet alleen met scheepvaart werd geld gewonnen of verloren. Ook de ontginning van nieuwe polders was riskant.

Het Vreelandse oorijzer was identiek aan dat van West-Friesland (coll. Hansma)

Het (West-Friesche) oorijzer van Vreeland.

Jan van Ekris vertelt...

Piet Bakker

Op 2 september 2014 hadden Piet Bakker en Desiree Gerritsen van de interviewwerkgroep een gesprek met Jan van Ekris van het tegenwoordige transportbedrijf in Loenersloot. Het gesprek vond plaats in zijn woonhuis, huize Pummy aan de Binnenweg 65. Door een inkijkje in zijn leven en dat van zijn familie en door verhalen over andere bedrijven en personen krijgt de lezer een mooi inzicht in het leven en werken in het dorp Loenersloot in de 20ste eeuw.

Jan van Ekris is een rasechte Loenersloter. Zijn grootouders hadden een boerenbedrijf bij het Slot Loenersloot, tegenwoordig gerund door de familie Boele. Opa en oma Van Ekris hadden een gezin met zes kinderen, allen jongens. Abram (1905-1986), de vader van Jan, was de jongste. Opvallend is dat geen van de jongens in de voetsporen van hun vader trad; er is er geen een boer geworden.

Abram trouwde op zijn 25ste, op 16 oktober 1930 te Maartensdijk vanuit het ouderlijk huis van zijn verloofde, Janna Cornelia van Woudenberg (1910-2000). Al snel na hun huwelijk betrokken zij huize Pummy aan de Binnenweg 65 te Loenersloot. Hier werden in de jaren erna twee zoons geboren: Jan (geb. 27-4-1932) en Huibert (geb. 24-6-1936). Het huis kreeg zijn opmerkelijke naam van de oorspronkelijke bewoners, een Joodse familie die alleen 's zomers in het huis verbleef. Recent is duidelijk geworden, via een kennis van Joodse afkomst, dat 'Pummy' staat voor: een waardige, veilige plek.

Melkfabriek en jodenkaas

Vlak na zijn huwelijk begon Abram samen met zijn broer Anton een melkfabriek bij zijn huis. De broers kochten melk op bij boeren en vervoerden deze in melkbussen met een inhoud van 40 liter. Als er te veel melk werd geleverd werd het overschot

Staande in Breukelen op de Straatweg bij de voormalige Garage Van Ekris. Op de foto staan de broers Abram en Anton van Ekris.

De familie van Ekris. De eerste drie personen links op de foto: Abram van Ekris met echtgenote Janna Cornelia van Ekris-van Woudenberg, met zoon Jan op de knie van Abram. In het midden, op de achtergrond, Oma van Woudenberg. De drie personen rechts op de foto: Anton van Ekris met echtgenote Heiny van Ekris-van Zijtveld, en hun zoon Jan op de knie bij Anton.

weggebracht naar het bedrijf van Heuveling in Bunschoten, waar het verwerkt werd tot melkpoeder.

De producten bestonden uit melk, gortepap, karnemelk, kaas en boter. De boter werd ter plekke verpakt met behulp van een speciale tafel. Daar zat een gat in ter grootte van een pakje boter. Met een hevel werd de boter door het gat gedrukt en dan kwam er een vierkant stuk boter uit. Vervolgens kwam er papier omheen.

Het was een mooie uitvinding! De kazen werd in ronde vormen gemaakt. Zij lagen als afsluiting van de productie een nacht in de pekel en kregen dan een witte kleur. De naam voor de kaas die hier gemaakt werd was Jodenkaas. Waar deze naam precies vandaan komt is niet bekend. Vermoedelijk had het te maken met het feit dat de kazen bestemd waren voor Joodse consumenten in de stad. De kaas werd ook gekeurd door een joodse kaasmeester, een meneer Mok. Hij kwam altijd steekproefsgewijs de schoongemaakte vaatjes keuren en markeerde deze met krijt. Alles moest proper en kosher zijn. Achter in de garage had Mok zijn kantoortje waar hij zijn bevindingen op papier zette. Dit werd dan ook wel binnen de familie 'Mok z'n hok' genoemd.

Aan het begin van de Tweede Wereldoorlog is de melkfabriek dichtgegaan.

De productie ging over naar de melkfabriek MOBA, waar Abram en Anton zijn gaan werken. MOBA is de afkorting van 'Met Ons Beiden Aangepakt'; de fabriek lag aan de Rijksstraatweg tussen Loenersloot en Baambrugge. De eigenaren en directeurs van MOBA waren de heren Ties en Van der Meer, beiden destijds woonachtig in Breukelen.

Abram van Ekris is kort daarop, dus nog tijdens de oorlog, zelfstandig melkrijder geworden. Hij werkte voor eigen rekening met eigen wagen en vervoerde bussen melk vanaf de melkfabriek naar slijters (melkboeren) in Amsterdam.

Een probleem was dat er in de oorlog geen benzine meer was. Auto's konden voortbewegen op houtgas. Dit werd verkregen door een houtgasgenerator op het voertuig. Ook de vrachtauto van Van Ekris had zo'n generator achter de cabine. Om de generator te stoken waren grote hoeveelheden hout nodig. Thuis lag dan ook een hele berg hout, dat steeds vooraf gekloofd moest worden. Een zware klus. Daarbij was het hout vaak nat en dan moest het eerst drogen, anders brandde het niet goed.

Abram heeft zijn melktransporten vol kunnen houden tot 'Dolle Dinsdag', 5 september 1944, daarna werd het veel te gevaarlijk. Na de oorlog is het transportbedrijf weer voortgezet.

De jeugd van Jan

Abrams oudste zoon Jan bezocht vanaf zijn zesde de Christelijke lagere school aan de Rijksstraatweg in Loenen, met aan het hoofd meester van Schie. De lagere school had destijds acht leerjaren. Dat waren de gebruikelijke zes klassen lager onderwijs en dan nog twee extra jaren. Er zaten zeker drie klassen in één lokaal bij elkaar, dus de school telde maar weinig leerlingen en leerkrachten. Jan liep elke dag van Loenersloot naar de school in Loenen vice versa en hij droeg voor het overblijven op school tijdens de middagpauze een trom-

meltje met brood e.a. op zijn rug. Met zijn veertiende jaar, direct na de oorlog, ging Jan naar het Christelijk Lyceum voor Het Gooi te Hilversum. Dolf van Schie, zoon van het schoolhoofd in Loenen, ging daar ook naar toe. Na twee jaar lyceum ging Jan naar de HBS. Ongeveer een half jaar later werd vader Abram ziek; hij had de ziekte van Basedow, een schildklierandoening. Het was hierbij belangrijk om veel suiker te eten om daarmee het suikerniveau in het lichaam op peil te houden. In die na-oorlogse jaren was suiker echter alleen 'op de bon' te krijgen. Moeder Van Ekris is toen wol gaan spinnen om extra suikerbonnen te verdienen.

Werk en huwelijk

Door de ziekte van zijn vader moest Jan kiezen: ofwel zijn school afmaken en dan een knecht erbij in het bedrijf óf van school af en zelf in het bedrijf van zijn vader aan de gang. Hij koos voor het laatste. Een moeilijke keuze voor een jongen van 17, maar vrachtauto's waren wel heel spannend, dus Jan zag ook wel avontuur. Een periode van hard werken brak aan. Toch kroop het bloed waar het niet gaan kon: Jan wilde verder komen en doorle-

ren naast zijn werk. Daarbij moest je een middenstandsdiploma hebben om een eigen zaak te kunnen drijven. Hij haalde zijn middenstandsdiploma bij meester Bulten, destijds hoofd van de openbare lagere school in Loenen. Daarna heeft hij in Utrecht zijn vakdiploma transport gehaald.

Gelukkig hoefde Jan niet in militaire dienst. Hij werd buitengewoon dienstplichtig verklaard vanwege de ziekte van zijn vader en dus persoonlijke onmisbaarheid in het bedrijf. Het was wel kantje-boord: Jan was al ingedeeld bij de genie. Op de laatste dag voordat hij op moest komen kwam het bericht dat hij thuis kon blijven. Dat kwam als geroepen want zijn aanwezigheid was thuis hard nodig. Zijn rijbewijs haalde Jan in Amsterdam. Zijn instructeur was Dries van Voorthuisen uit Oud-Over bij Loenen. Voordat het zover was had Jan al diverse bekeuringen gehad met de vrachtwagen omdat hij zonder rijbewijs reed. De boetebedragen lagen destijds tussen de vijf en zeven gulden. De wagen waarmee hij moest afrijden was een Peugeot waarvan de motor nog met de hand aangeslingerd moest worden. In één examen haalde Jan alle vormen van

Vrachtwagens uit 1932, op de Binnenweg achter Pummy. Van links naar rechts: Abram van Ekris – Anton van Ekris met zoon Jan – dhr. Kruitbos (chauffeur).

Trouwfoto van Jan en Greet in 1955.

rijbewijs, tot aan autobus toe. Hij had er dus aanleg voor! En kennelijk ook om zijn vaardigheden door te geven, want later zou Jan zijn vrouw leren rijden. Vervolgens had zij nog maar vijf lessen nodig voor ze in één keer haar rijbewijs haalde.

Zijn vrouw had hij leren kennen door zijn werk in Amsterdam. Een van Jans Amsterdamse klanten zat aan de achterkant van het Amstelstation. Tijdens het werk ontmoette Jan het buurmeisje van deze klant, Grietje Jansje Bakker (Greet) en ze werden verliefd. Op 6 september 1955 trouwde het stel in Amsterdam. Hierna trokken zij in in Jans ouderlijk huis aan de Binnenweg. Zijn ouders lieten voor zichzelf een huis bouwen in Vinkeveen.

Jan en Greet hebben vier kinderen gekregen: Bert-Jan (1956), André (1958), Heszal (1962) en Jeanette (1965).

Melktransporten

In de begintijd beschikte Van Ekris over twee wagens. Een daarvan werd altijd door Jan zelf gereden, dag en nacht vaak. Hij laadde melkproducten bij de melkfabriek MOBA en vervoerde dit naar winkelbedrijven. De MOBA is later opgegaan in OVV (Verenigde Zuivel- en Melkrichting Bedrijven Onderlinge Vereniging van Veehouders). Dit bedrijf zat op de Lijnbaansgracht in Amsterdam, net achter de Stadsschouwburg. Nu is daar het cul-

tureel centrum/poppodium 'De Melkweg' gevestigd. De melkfabriek in Baambrugge bleef wel bestaan; hier werd melk in flessen gesteriliseerd, chocolademelk in kleine flesjes geproduceerd (Melfri) en werd consumptie-ijs geproduceerd. Het bedrijf van Jan heeft ook veel chocomel vervoerd naar België, naar een bierbrouwerij in Mechelen en dependances in Antwerpen, Brussel en af en toe Charleroi. Na het sluiten van de melkfabriek in Baambrugge (in het pand zit nu o.a. Stomerij Hendriks) vervoerde Gebr. van Ekris chocomel vanaf de Sterovita melkfabriek in Breukelen. Dat bedrijf is later ook gesloten en gesloopt. Op het terrein staan nu huizen.

De melkproducten werden 's nachts afgeleverd in Amsterdam bij zuivelwinkels. Een van de laatste melkklanten moest hij, tussen 5.00-5.15 uur, altijd uit zijn bed bellen. De melk moest hier binnen gezet worden. Jan kreeg dan altijd thee met beschuit; vaste prik. Jan leverde bulkmelk aan in zware ijzeren melkbussen. De melkboer haalde daar dan met een kan van één liter losse melk uit voor de klant. Ook werden melkproducten in glazen flessen afgeleverd, verpakt in ijzeren kratten van zestien flessen. Een vol krat woog 28 kilo. De inhoud van de flessen was herkenbaar aan de kleur van de sluitcapsule. Ook kreeg hij een compleet pakket melkproducten mee om af te leveren, zoals melk, gortepap en yoghurt. Aan het eind van de rit moest de afleverlijst wel kloppen zodat zeker was dat de winkeliers niet de verkeerde producten hadden gekregen. Het was zwaar handwerk: eerst werden de melkbussen en kratten opgeladen en vervolgens weer gelost. Wonder boven wonder ging dit altijd goed: Jan heeft aan het zware sjuwwerk geen letsel overgehouden en er is maar één keer een krat melk volledig in stukken gevallen, toen hij bij de bezorging met zijn mouw achter de deurknop bleef hangen. Bedenk ook dat de communicatiemogelijkheden in die dagen heel anders waren

dan nu: In Baambrugge zat vroeger een centrale voor telefoonverbindingen. Aan die centrale kon je een telefoonnummer doorgeven waarmee je contact wilde en dan moest je afwachten totdat je teruggebeld werd en met het gevraagde nummer werd doorverbonden.

In de zaak

Tot 1958 was vader Abram nog betrokken bij de zaak. Toen ging Jan verder samen met zijn broer Huibert en werd het bedrijf Gebr. Van Ekris. Bijna 20 jaar werkten zij samen, tot 1979. Jan bleef met het bedrijf in Loenersloot en Huibert vertrok naar Gelderland. Daar was ook werk, o.a. in de transport voor de Melkfabriek Coberco in Arnhem en de Frisdrankenfabriek Riedel in Ede.

Jan heeft het bedrijf in Loenersloot in de periode 1979-1984 alleen gerund, samen met personeel waaronder zijn buurman Jan Willem Laseur. In 1984 kwam zoon André in de zaak en werd de naam van het bedrijf J.van Ekris & Zn. In 1998 heeft Jan het stokje overgedragen aan zijn beide zonen André en Heszal en nu heet het bedrijf Van Ekris Transport BV.

In 1986 werd de ruimte aan de Binnenweg voor het bedrijf te krap. Uitbreiding was nodig om de vrachtwagens kwijt te kunnen en het bedrijf verhuisde het naar bedrijventerrein De Werf in Loenen. Hier stonden ook bedrijfswoningen, een niet zo gelukkige combinatie met de geluidsproducerende activiteiten van het melktransportbedrijf. De vrachtauto's voor het melkvervoer moesten hun koeling laten draaien op dieselmotoren.

De koelmotoren en het opstarten van de vrachtwagens in de vroege uren veroorzaakten geluidsoverlast aan de buurtbewoners. Van Ekris heeft nog geprobeerd om hieraan met een geluidswal van gestapelde zeecontainers tegemoet te komen maar dit werd niet geaccepteerd. Na een strijd die in diverse rechtszittingen in de jaren

1986-2012 werd uitgevochten wonnen -tot verdriet van Van Ekris- de bewoners op het industrieterrein. De vrachtwagens verhuisden naar een terrein aan de Oostkanaaldijk, tussen de brug over het Amsterdam-Rijn kanaal en de daarnaast gelegen rioolwaterzuivering.

Transportbedrijf Van Ekris is nog wel op De Werf gevestigd. Op het oorspronkelijk open terrein staan nu twee garages bestemd voor vrachtwagenreparaties.

Het leven in Loenersloot in vroeger jaren

De Binnenweg, vroeger Rijksstraatweg geheten, was oorspronkelijk een deel van de doorgaande verbindingsweg tussen Amsterdam en Utrecht. Vanaf het dorp Loenersloot liep de weg langs de Angstel. Bij het huidige tunneltje boog de weg af. De doorlopende Rijksstraatweg ging (via de huidige Binnenweg) het spoor over. Het Amsterdam-Rijnkanaal (toen nog Merwedekanaal) bestond al sinds 1892. In die tijd was er een draaibrug in het kanaal voor het doorgaande verkeer. Het kwam regelmatig voor dat er bij geopende brug een file auto's in de Binnenweg stond te wachten. In 1937/38 werd de provinciale weg N201 aangelegd met een nieuwe, vaste brug over het inmiddels verbrede Amsterdam-Rijnkanaal. Voor de aanleg van de provinciale weg werd niet alleen een mooie oude beuk omgehakt maar werd ook het grote huis van Gerritje Meijer gesloopt. Zij vertrok naar Vreeland. Om de verbinding van de lager gelegen Binnenweg naar de nieuwe brug te maken werd een vrij steil talud aangelegd. In de winter ontstonden zo wel problemen bij sneeuw en gladheid. Bij een gladde weg kon Van Ekris met de vrachtauto's soms moeilijk de helling opkomen. Gelukkig stookten Jan en Greet drie kolenkachels waaruit veel as met sintels kwam. Hier werd de weg mee bestrooid om het mogelijk te maken zonder geglibber naar boven te rijden.

OVV vrachtwagen (Bedford) halverwege de jaren '50 beladen met glazen melkflessen in kratten, bij De Melkweg in de Andreas Bonnstraat te Amsterdam.

De aanleg van de provinciale weg had nog meer gevolgen: door de aanleg van het talud naar de brug werd het uitzicht weggenomen. Vroeger keken de bewoners van de Binnenweg vrij over de weilanden richting dorp Loenersloot en verder. Een positievere bijkomstigheid was dat het doorgaande verkeer langs 'huize Pummy' verdween met de aanleg van de Provinciale weg. De Rijksstraatweg kreeg de naam Oude Rijksstraatweg en nadien werd het Binnenweg. Vanaf 1 april 1964 hoort Loenersloot bij de gemeente Loenen en sinds 1 januari 2011 bij Stichtse Vecht. De familie Van Ekris heeft dus heel wat adreswijzigingen verwerkt zonder te verhuizen.

In Loenersloot bestond vroeger relatief veel bedrijvigheid. Zo waren daar, naast melkfabriek en (later) transportbedrijf Van Ekris: de smederij Hofstede (Slotlaan), café en kruidenier van der Staaij (Binnenweg), Timmerbedrijf in den Haak, Kruidenierswinkel fam. Sars (Slotlaan), aannemersbedrijf Valkenburg (Rijksstraatweg), bakkerij Harwijne (Rijksstraatweg), postkantoor van juffrouw Slagt (Rijksstraatweg), café Van Wijk (Rijksstraatweg,

in 't Rechthuijs), garagebedrijf Jan Brink, garagebedrijf Donkelaar (naast 't Rechthuijs), schoenmaker De Kruif (tevens postbesteller), schildersbedrijf J. Bakker (Binnenweg), brandstoffenhandel Van Toor (Binnenweg), melkwinkel/-wijk van Piet van Wijk en schilder Ligtenberg; diens vrouw had een kruidenierswinkeltje. Al met al behoorlijk wat bedrijvigheid met heel wat winkeltjes in de jaren '50 van de 20ste eeuw, toen Loenersloot nog een heel klein dorp was met circa 300 inwoners. Dit aantal liep met de nieuwbouw in de periode 1960 – 1980 in o.a. de Voorburgstraat, P.N. Kruiswijkstraat, Stichtstraat, Hollandstraat op tot circa 850. Desondanks verdwenen in die periode helaas de meeste winkels en kleine bedrijven uit het dorp. Een trend die alle kleine kernen in ons land hebben meegemaakt.

Aan de Slotlaan stond het gebouw Irene, eigendom van de N.H. gemeente te Loenen. In dat kleine gebouw werden in de oorlog kerkdiensten gehouden omdat de grote kerk in Loenen niet te verwarmen was door gebrek aan brandstoffen. Dominee Hensbergen was in die dagen predi-

kant, later werd dit dominee Van Putten. Gebouw Irene werd ook gebruikt door de zondagsschool van de N.H. Kerk, onder leiding van juffrouw Grevenstuk, afkomstig uit Baambrugge. Ook kleine Jan ging daar naar toe. In zijn ogen was de juffrouw destijds een 'heel oud mens'. Gebouw Irene bestaat niet meer. Het is op een bepaald moment door de gemeente verkocht. Het pand werd gesloopt en op de kavel is een nieuw woonhuis gebouwd.

Schaatsen rond het kasteel

De vader van Jan van Ekris zat bij de IJclub Loenersloot. De ijsbaan was in die tijd bij de boerderij van Boele, op de vijver bij slot Loenersloot. Toen waren er nog échte winters; de slotgracht was vaak bevroren. Er werden vroeger dan ook wel schaatswedstrijden rondom het slot gehouden. Ook werd er op de Angstel geschaatst, aan de kant waar nu de woonarken liggen. Dan werden er ook wel wedstrijden met de prikslee gehouden, waar Jan aan mee deed. Helaas won niet hij, maar zijn neef. De prijsuitreikingen vonden plaats in Café 't Rechthuis. In de winter ging vader Van Ekris over het ijs naar de boeren met de auto om de melk op te halen. Normaal werd de melk altijd over het water 'gevaaren', maar vanwege het ijs kon dat niet. Later werd het contact tussen de barones en de bewoners van Loenersloot moeizamer. Er mocht van haar niet meer rond het slot worden geschaatst. Als de jeugd dat toch deed dan strooide zij de as en sintels uit de kolenkachels op het ijs en dan was schaatsen niet meer mogelijk.

Op het terrein bij het Slot stonden twee boerderijen. Toen de opa van Jan van die boerderij af ging is hij opgevolgd door de heer Venneman. Net na de oorlog is deze familie geëmigreerd, waarna de familie Boele daar is komen wonen. De andere boerderij, destijds van de familie Soede, is nu in gebruik als woonhuis.

De mensen van de Binnenweg vormden in Jans herinnering met elkaar geen bijzondere hechte gemeenschap. Iedereen ging zijns weegs, er was niet veel tijd voor elkaar doordat iedereen druk aan het werk was. Jan herinnert zich ook geen specifieke verenigingen in Loenersloot, al weet hij nog wel dat er in Loenersloot vroeger ook Koninginnedag werd gevierd, met o.a. allegorische optochten. Alhoewel dit gebruik later is verwaterd, heeft hij nog een tastbare herinnering aan die periode: hij heeft ooit een fietspomp gewonnen met het ringsteken op de fiets tijdens Koninginnedag en gebruikt de pomp nog steeds. Vrienden van school uit die tijd waren Joop Krabman (woonde in het tuinmanshuis van Nieuw Cronenburg) en Dolf van Schie.

Een nieuwe school

In de nieuwbouw van Loenersloot, aan de Hollandstraat, stond een gemeentelijke openbare kleuterschool (met wisselend een of twee klasjes). Na de invoering van de Wet op het Basisonderwijs in 1985 was er geen mogelijkheid meer om een apart kleuterschooltje in stand te houden. Er werd toen, met initiatief vanuit ouders van leerlingen, een nieuwe schoolvereniging voor Montessori-onderwijs opgericht en deze heeft, na verbouw en uitbreiding van het gebouw, in Loenersloot de huidige Montessorischool gesticht. De leerlingen van deze specifieke school komen uit de wijde regio, dus niet uitsluitend uit Loenersloot. Ook nog na zovele jaren wordt de wijk waarin de school staat door de echte Loenersloters nog altijd de 'nieuwe buurt' genoemd.

Bijzondere belevenissen en herinneringen Tijdens een rit naar een melkfabriek in Den Haag heeft Jan een zwaar ongeluk gehad in Uithoorn, richting Aalsmeer. 's Nachts om vier uur stak er, vlak voor zijn vrachtauto, een busje met hoge snelheid de N 201 over. Ondanks dat hij vol in de

remmen ging raakte Jan het busje vol in de flank waardoor de chauffeur uit de het busje werd geslingerd. Alle verlichting ging uit omdat Jan ook een electriciteitspaal omver had gereden. De vrachtauto van Jan kon niet verder dus werd er een andere auto bijgehaald waarmee de rit naar Den Haag werd voortgezet. Jan was er op het oog zelf goed vanaf gekomen, maar tijdens de voortgezette rit naar Den Haag kwamen de emoties los en kreeg hij het heel moeilijk. De chauffeur van het busje heeft het, met blijvende fysieke problemen, gelukkig wel overleefd

Er zijn prettige herinneringen aan bepaalde mensen. Buurman en tevens oud-medewerker Jan-Willem Laseur en Jan hebben samen altijd veel plezier gehad en de samenwerking was een prettige tijd. Wobbe Reitsma, een schooljongen uit Breukelen, ging vaak mee op de vrachtauto hoewel hij niet voor Van Ekris werkte. Van Ekris moest regelmatig lege melkflessen ophalen bij melkboeren in Breukelen en omgeving. Dat waren flessen van verschillend formaat en die zaten door elkaar. Wobbe ging dan tijdens de rit naar de melkfabriek achterop de

De foto van Jan en Greet van Ekris die op de uitnodiging van hun 60-jarig huwelijksfeest stond.

wagen flessen sorteren. Hij reed dan vanaf de melkfabriek in Baambrugge weer met de bus terug naar Breukelen. Wobbe is later belastinginspecteur geworden. Een bijzondere gewoonte van deze man was dat hij altijd foto's maakte van alle nieuwe vrachtwagens van Van Ekris. Het contact met hem is altijd gebleven. De familie Van Ekris was recent nog aanwezig bij het 40-jarig huwelijksfeest van Wobbe dat in Sneek werd gevierd.

Het leven van Jan en zijn vrouw Greet vroeger en nu

In het leven van Jan is nooit ruimte geweest voor sportbeoefening of deelname aan verenigingsleven. In zijn jeugd was het alleen leren en werken, daarna was het leefritme 'slapen – werken', er bleef weinig tijd over voor andere dingen. De aard van het werk van Jan had daarom grote invloed op het latere gezinsleven. Het werk begon al in de nachtelijke uren en hij kwam vaak laat thuis. Greet runde het gezin, zij stond er best alleen voor. Jan zegt nu: ze heeft het goed doorstaan. Hij heeft zelf 40 jaar zeer lang en hard gewerkt, maar door zijn werk langzaam af te bouwen is hij nooit in een 'zwart gat' gevallen. Sinds het uitbreken van de huidige financieel-economische crisis in 2008 heeft Jan zelf niet meer gereden; de twee zonen rijden nog wel altijd zelf. Samen met zijn zoon André heeft Jan enkele jaren geleden nog wel een transport met hulpgoederen naar Polen gereden. Jan is ouderling bij de Ned. Hervormde Kerk geweest en hij heeft daar nu de functie van preekvoorzitter. Als de vaste predikant verhinderd is moet Jan voor vervanging zorgen en hij maakt het preekrooster voor gastpredikanten. Zo geniet Jan na een leven van hard werken nog steeds van bezigheden die er toe doen, zijn vrouw en zijn kinderen.

President Coty in Loenen

Wim van Schaik

Zaterdag 24 juli 1954 was een nogal druilerige dag maar op de loswal bij molen De Hoop was het een drukte van belang. Er werd hoog bezoek verwacht. De Franse president Coty¹ bracht van 21 tot en met 24 juli een staatsbezoek aan ons land. Op de laatste dag daarvan zouden koningin Juliana en prins Bernhard met hun Franse gasten ook Loenen aandoen. Het was een feestelijke reis met het koninklijke jacht 'Piet Hein' van Amsterdam via de sluis bij Nigtevecht over de Vecht langs Vreeland naar Loenen. In de kranten werd het huldebetoon onderweg uitvoerig beschreven: de mensenmenigte op de brug bij Weesperkarspel (het huidige Driemond), twee oudjes in Vreeland die een

Franse vlag tussen de bomen aan de oever hadden vastgemaakt, een saluut door de zeeverkenners, de vele zwaaiende mensen bij 'De Keet' en nog veel meer. Om kwart over twaalf werd Loenen bereikt waar het gezelschap werd verwelkomd door burgemeester mr. W.I. Doude van Troostwijk. Het feit dat Loenen was uitgekozen voor deze 'koninklijke overstap' had alles te maken met het feit dat de burgemeester, ook in vergelijking met zijn collega's, de Franse taal goed beheerste. Dat was een gevolg van de opvoeding door een Franse gouvernante zoals die in zijn jeugd op de buitenplaats Over Holland werd gegeven. Hij bood de president en de prins een zilveren asbak aan met een inscriptie ter

Ontvangst van de Franse president, zijn vrouw en Koningin Juliana en Prins Bernhard aan de loswal te Loenen.

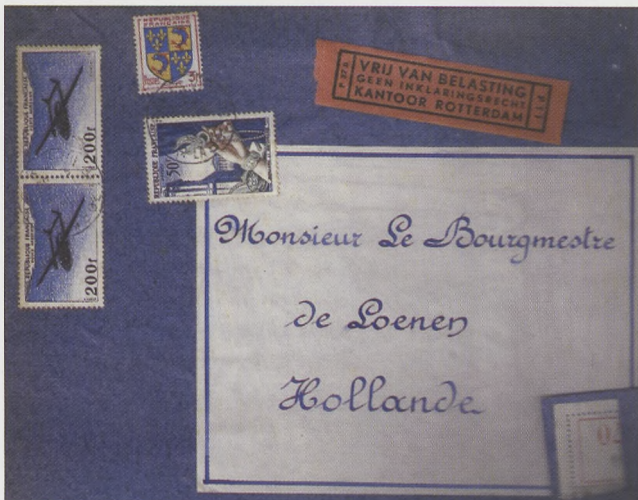

*Het koninklijk paar
in een vrolijk
ondersnjsje met de
heer en mevrouw
Doude van Troost-
wijk en Albertine.*

gelegenheid van het in 1953 gevierde feest van 1000 jaar Loenen. Zijn echtgenote en hun jongste dochter Albertine boden de koningin en mevrouw Coty een boeket aan bestaande uit blauwe en gele bloemen, de kleuren van het toenmalige wapen van de gemeente Loenen. Na het welkomstwoord van de burgemeester en een aantal wederzijdse beleefdheden werd de reis voortgezet. De gereedstaande hofauto's vertrokken 'in snelle vaart' via de Molen-dijk en de Rijkstraatweg richting Soest-dijk en de Loenense bevolking wijdde zich aan de vrije zaterdagmiddag. Kennelijk

*De Franse envelop
van de bedankbrief
van president Coty
aan de burgemeester
van Loenen.*

was de president zeer te spreken over dit alles. Volgens de Arnhemse Courant van 26 juli verklaarde hij bij terugkeer in Parijs dat de ontvangst nog enthousiaster was geweest dan die in Normandië, zijn geboortestreek waar hij begin 1954 bij zijn aantreden als president uitbundig was toegejuicht.

De burgemeester ontving enkele dagen later een uitgebreide presidentiele bedankbrief voor de hartelijke ontvangst.

NOTEN:

1 René Jules Gustave Coty (Le Havre 20 maart 1882 – 22 november 1962) was van 1954 tot 1959 president van Frankrijk. Op 1 januari 1959 werd hij opgevolgd door Charles de Gaulle.

De gegevens voor dit artikel werden beschikbaar gesteld door mevrouw Albertine Doude van Troostwijk te Rossum.

Opkomst en verval van de Spaarbank te Loenen aan de Vecht

Willem Mooij en Wim van Schaik

Op 16 november 1784 werd in de doopsgezinde pastorie in Edam een 'Genootschap van Konsten en Wetenschappen, onder de zinspreuk: Tot Nut van 't Algemeen' opgericht. Doel was ontwikkeling van het volksgeluk en dan met name dat van de minvermogende klasse. Naast de zorg voor goed onderwijs door het stichten van scholen, onderwijzersopleidingen en het uitgeven van leerboeken kwamen er onder andere ook bibliotheken, verzekeringen en allerlei cursussen op het terrein van de volksontwikkeling.¹ Een bekend initiatief was ook de oprichting van Nuttspaarbanken die -totdat zij aan het eind van de twintigste eeuw deels in de SNS Bank en voor het overige in de VSB Bank opgingen- een bekend verschijnsel waren in het Nederlandse bankwezen. Op 6 mei 1821 werd het departement Loenen aan de Vecht van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen opgericht.

De eerste poging tot oprichting van een spaarbank.

Op de vergadering van 8 februari 1827 deed Louwrens Krook, timmerman-molenmaker die woonde en werkte op het huidige adres Dorpsstraat 44, het voorstel om ook in Loenen een spaarbank op te richten. De rest van het bestuur van het departement voelde er ook wel voor en er werd een commissie ingesteld die het een en ander vorm moest geven. Deze ging enthousiast aan de slag zodat de spaarbank al op 31 mei opgericht kon worden. Als bestuurders werden benoemd: J. Volkmaars (grondeigenaar, in 1846 burgemeester van Loenen), L. Krook (timmerman/molenmaker), G. Mulder (schoolmeester) en een zekere Scheltema. De aanloopkosten werden door het departement Loenen van het Nut voorgesloten. Nadat de bank op 24 oktober metterdaad van start was gegaan kon op 6 november al gemeld

Het college van Commissarissen der Spaarbank te Loenen aan de Vecht vergaderen in de consistoriekamer van de N.H. Kerk. Deze is tijdens de restauratie van de kerk afgebroken. V.l.n.r.: J. Pos Dzn., G. Vor der Hake, J.H.C. van Reenen van Lexmond, Mr. E. Van Beusekom, W.W. baron van Till, J. Pos Azn., E. Fluijt, J. J. Van Setten. (coll. RHCVV)

*Het kantoor van
de Algemeene
Spaarbank voor den
Middenstand, het
huidige Dorpsstraat
59, waar de bank van
1922 tot 1930 zetelde.
(coll. RHCVV)*

worden dat de eerste inleg de verwachting had overtroffen. Voorts werden, om de doelgroep nog beter te bereiken, een 20-tal reglementen aangeschaft om bij 'onvermogenen' uit te zetten en zo de spaarbank bij hen onder de aandacht te brengen. In het verslag over het jaar 1828 werd gemeld dat er door de inmiddels 63 deelnemers een bedrag van fl. 2.054,55 was ingebracht terwijl de opvragingen fl. 226,96 bedroegen zodat er op 1 januari 1829 een bedrag van fl. 1.827,59 in kas was. Helaas leidde deze voortvarende start niet tot een succesvol vervolg. Waarschijnlijk werd, evenals dat in veel andere plaatsen het geval was, ook in Loenen de doelgroep te weinig bereikt waardoor het meeste geld werd ingebracht door mensen die toch al spaarden. Nog erger was het dat de waarde van de staatsleningen waarin het gespaarde geld belegd werd steeds twijfelachtiger werd door het gigantisch uit de hand lopende overheidstekort.²

Al in 1830 werd er zorgelijk gesproken in de trant van: "op deze wijze alsnog voort te gaan om dan nader bij verandering van zaken en verbetering van tijdsomstandigheden..." Men bleef het nog even proberen maar het ingelegde bedrag was op 1 januari 1833 nog niet meer dan

fl. 1.628,965, groei zat er dus niet in. In de vergadering van 5 maart 1833 werd door het bestuur van de spaarbank voorgesteld om, bij de op dat moment gunstige koers van de staatsleningen waarin het vermogen belegd was, de spaarbank 'te vernietigen'. Dit voorstel werd niet overgenomen. Wel werd besloten dat spaarders in het vervolg konden kiezen of ze wel of geen rente over hun geld wilden hebben. Degenen die geen rente hoefden kregen hun hele inleg zeker terug, de uitbetaling aan degenen die wel rente wilden was afhankelijk van de koers van de staatsschuld. Uiteraard werd daarna door de spaarders geen geld meer ingelegd maar wel opgevraagd. Het vermogen daalde dusdanig dat de renteopbrengst ervan te laag werd om de huishoudelijke kosten te betalen. Gelukkig was de koers van de staatsleningen op dat moment wel zo hoog dat iedere deelnemer het ingelegde geld kon terugkrijgen. In de vergadering van 22 januari 1834 viel dan ook het besluit om de spaarbank op te heffen. Op woensdag 19 februari ontvingen alle deelnemers hun volledige inleg terug.

De tweede poging

Pas in 1854 werd de wenselijkheid om een eigen spaarbank op te richten door hoofdonderwijzer Hendrik Mulder weer op een vergadering van het Nut ter sprake gebracht. Hoewel de andere leden somber waren over de kans van slagen werd er toch een commissie ingesteld om een en ander te onderzoeken. Vervolgens schijnt dit punt regelmatig op vergaderingen aan de orde geweest te zijn maar waren er steeds te weinig leden om besluiten te kunnen nemen. Maar op 22 oktober 1856 kwam het er dan toch van: men besloot tot (her)oprichting van de spaarbank. Om deze financieel op de been te helpen werd er een waarborgfonds gevormd. De Nutsleden konden op een lijst intekenen met het bedrag dat zij in dit calamiteitenfonds wilden storten. Een en ander verliep

naar wens en al in de vergadering van 12 november werd een reglement vastgesteld. Daarin werd onder andere bepaald dat zowel een storting als een opname minimaal fl. 0,25 moest bedragen, opname van meer dan fl. 1,- ineens moest op de voorafgaande zittingsdag aangemeld worden. Uit de bepaling dat de spaarrekening in principe werd opgezegd als het saldo boven de fl. 500,- kwam blijkt dat het doel van de bank vooral was om spaarzaamheid bij minvermogenden te stimuleren. Meervermogenden konden elders ook wel een hogere rente krijgen dan de 3% per jaar die deze spaarbank bood. Opvallend is ook dat het bestuur, commissarissen genaamd, uit maar liefst tien personen(!) bestond waaronder twee penningmeesters, twee boekhouders en twee secretarissen.³ Op deze wijze zou het voortbestaan van de bank niet direct gevaar lopen bij het wegvallen van een bestuurslid. Bovendien bleef de werklast per persoon beperkt en was het een vorm van interne controle. Zo bewaarde de ene penningmeester de effecten, uiteraard vastrentende Hollandse obligaties, waarin het geld belegd was en de andere de overige beleggingen, te weten de hypotheekakten en de te verzilveren

coupons. Eén keer per jaar kwam alles op tafel met daarbij de verantwoording van de werkzaamheden in het verstreken jaar door de boekhouders zodat de overige commissarissen de zaak konden controleren. Op 1 januari 1857 ging de bank formeel van start. Om de 14 dagen werd zitting gehouden in de consistoriekamer van de Hervormde Kerk. De bank werd onder de aandacht van de doelgroep gebracht door aanplakbiljetten in werkplaatsen. Naast de Hervormde predikant van Loenen die in het bestuur zat, werden ook de Vreelandse predikant en de Loenerslootse pastoor bij de publiciteit betrokken. De bank blijkt deze keer beter aan te slaan dan de poging van dertig jaar eerder. Het eerste bezoldigde personeelslid was Arie van den Brink, koster van de hervormde kerk die jaarlijks een toelage ontving van fl. 8,- voor het openen en sluiten van de ruimte, het bezorgen van vuur, licht, inktkoker en pennen. In 1861 werd dit bedrag verhoogd met een bonus van fl. 1,- per jaar voor het rondbrengen van de convocaties en dergelijke. Zo hoorde het vanaf 1863 ook bij zijn taak om op een aantal plaatsen het verslag omtrent de staat van de bank op te hangen zodat alle

Het interieur van het eerste kantoor met staande bankdirecteur Johannes Simon de Hond en op de voorgrond Maria Johanna Wilhelmina (Marie) Kamerling, met wie hij in 1934 zou trouwen. (coll. RHCVV)

De opening van het nieuwe bankkantoor aan de Dorpsstraat 9 in 1930.

Staande v.l.n.r.: ?, ?, ?, Nic. Flink, Jan van Dijk (wethouder), Jacob de Koning (metselaar), Mr Kappeijne van de Copello, Herman de Ruiter, Burgemeester Van de Velde, Gerrit de Koning (metselaar), G. Molsbergen (raadslid), G.J. Dokkum (werkzaam gemeente Loenen), Dhr. Weijland (bankdirecteur), Notaris van Kempen, W.C. Pos ?, C. Hengelveld (gemeentesecretaris), Evert Fluijt ?, J.J. Koper, G. Vor der Hake ?, G. Molsbergen ?, ?. Zittend: ?, ?, mevrouw Kappeijne van de Copello –van Panhuijs (legde de eerste steen), ?, mevr. Weijland, mevr. W.C. Pos, mevr. Van Kempen.

belanghebbenden geïnformeerd werden. In 1899 werd ook aan commissaris-boekhouder P.B.J. Kruseman een bezoldiging van fl. 100,- per jaar toegekend. Nadat in de jaren zestig jaren van positieve saldi nogal eens afgewisseld werden door jaren waarin het vermogen terugliep was er in later jaren een voortdurende stijging in de resultaten: het ingelegd vermogen steeg van fl. 33.970,10 in 1885 tot fl. 102.362,725 in 1910 waarmee de bank zijn grootste omvang bereikte. Het reservfonds (eigen vermogen) was inmiddels gestegen tot fl. 16.211,54. Zo goed zou het daarna niet meer worden.

Donkere wolken pakken zich samen

In 1912 was de koers van de Nederlandse staatobligaties, waarin tot dan toe hoofdzakelijk werd belegd, zodanig gedaald dat verkoop daarvan om aan opvragingen te voldoen zware verliezen mee zou brengen. Er werd daarom besloten om ook in leningen van gemeenten en van de Nederlandse spoorwegmaatschappijen die een rendement gaven van 3½% à 4% te gaan beleggen. De dalende koersen bleven echter zorgen baren. In de vergadering van 23 mei 1913 werd de commissaris-

boekhouder nogmaals op het hart gebonden om onmiddellijk te waarschuwen als de koersdaling het voortbestaan van de bank in gevaar zou brengen. In 1918 ondernam de president met het oog op de kritieke tijdsomstandigheden stappen om rechtspersoonlijkheid te verkrijgen zodat de bestuursleden in geval van faillissement niet persoonlijk aangesproken zouden kunnen worden. Kennelijk was men het spoor wel enigszins bijster geraakt: uit het verslag van de vergadering van 2 juni 1921 blijkt dat de verslagen over de jaren 1917 – 1920 nog niet goedgekeurd en vastgesteld waren. Na een goedkeurende verklaring van de commissie van onderzoek gebeurde dat toen alsnog. Overigens ging het ook elders niet goed met de spaarbanken. In 1921 werd door de minister van financiën een noodregeling getroffen om een run op de banken te voorkomen: obligaties van overheidsinstellingen en de twee nationale spoorwegmaatschappijen konden van dat moment af tegen de nominale waarde bij De Nederlandse Bank beleend worden terwijl de beurskoers tussen de 50% en 60% lag. De situatie bleef onverminderd zorgelijk. Op 7 juli 1921 werd er alweer vergaderd

nadat weer 15 spaarders hun boekjes hadden opgezegd met, wat erger was, een totaal bedrag van fl.10.000,-. Men wilde al het mogelijke doen om te voorkomen dat 'kleine luyden' die in goed vertrouwen hun geld aan de bank hadden toevertrouwd schade zouden leiden. De commissarissen voelden er evenwel niet voor de nood van de bank uit eigen middelen de verlichten. In plaats daarvan deed men een beroep op (familieleden van) oud commissarissen en andere kapitaalkrachtige Loenenaren. Ook kwam toen een eventuele fusie ter sprake met de zojuist opgerichte Algemeene Spaarbank voor den Middenstand. Al binnen een week kwam men tot de conclusie dat een beroep op de oud bestuurders geen soelaas bood. Tegenover de toevertrouwde spaargelden ad fl. 80.000,- stond op dat moment een bezit van fl. 68.000,- met in het waarborgfonds nog maar fl. 300,-. Na nog enkele andere pogingen werd op 15 oktober toch besloten een korting van 10% toe te passen op de opnames: als een spaarder dus fl. 100,- van zijn rekening opnam kreeg hij fl. 90,- uitgekeerd. Deze maatregel stopte het opnemen van geld niet, bovendien bleven de beurskoersen dalen zodat het tekort niet meer te dekken viel met een korting van 10% maar dat die zeker 18% zou moeten worden. Een spaarder die f 100,- van zijn rekening opnam zou dus nog maar fl. 82,- ontvangen. Op een emotionele vergadering op 9 december werd besloten tot een korting van 18% en tevens de onderhandelingen te openen met de Middenstands Spaarbank, die inmiddels zelf ook behoorlijk last begon te krijgen van het afnemend vertrouwen van de Loenenaren in het bankwezen, om tot een fusie te geraken en zo toch aan de spaarders de volle 100% te kunnen uitkeren. Namens de Spaarbank gaat J.H.C. van Reenen van Lexmond (de ambachtsheer, rentenier, wonend op de buitenplaats Nieuwerhoek) in overleg met J.S. de Hondt van de Middenstandsbank en bij schrijven van januari 1922 worden

N. V. Nederl. Middenstandsbank

Gevestigd te Amsterdam

KLUISINRICHTING
SAFELOKETTEN
KOFFERKLUIS

EFFECTEN
COUPONS
VALUTA

In de VECHTSTREEK:

Kantoor: LOENEN a. d. VECHT Tel. 1

„ BREUKELN Tel. 8

de spaarders op de hoogte gesteld van het fusieplan. Via een vernuftige constructie waarbij de extra rente die men bij de Middenstands Bank kreeg (die betaalde 5% rente terwijl de Spaarbank Loenen maar 3% gaf) als aflossing gebruikt wordt voor het bedrag dat men anders kwijt zou zijn slaagde men er toch na verloop van tijd in alle spaarders hun hele inleg terug te betalen. Op de vergadering van 15 maart 1922 werd het formele fusiebesluit genomen met als voorwaarde dat de commissarissen niet aansprakelijk gesteld zouden worden voor het tekort. Hiermee eindigt het verhaal over de Nuts Spaarbank Loenen. De afdeling Loenen van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen was al in 1905 opgeheven, het leesgezelschap Tot Nut en Vermaak zou nog tot 1945 blijven bestaan.

*Advertentie van de
N.V. Nederlandse
Middenstandsbank
met de aangeboden
diensten.*

De doorstart

Op 23 mei werd in het café van de wed. Van Nes - Hesp, Rijksstraatweg 106-106a, tegenwoordig restaurant De Drie Gekroonde Laarsjes, de opening het kantoor van de nieuwe spaarbank gevierd. Deze was gevestigd in de twee oude huisjes Dorpsstraat 57 en 59. De personeelsbezetting bestond de eerste jaren uit drie personen, behalve Simon Johannes de Hond, de eerste directeur, waren er twee administratieve krachten. De Hond vertrok al snel naar Arnhem. In het verslag van de vergadering van B&W van 26 mei

1924 is te lezen dat hij het gemeentebe-
 stuur als aandenken aan zijn verblijf een
 thermometer met baro- en hygrometer
 aanbood. Dat het hem in Loenen goed
 is bevallen is ook af te leiden uit het
 gegeven dat hij in 1934 met zijn oud-
 medewerkster Maria Johanna Wilhelmina
 Kamerling trouwde. Zij vestigden zich in
 Hilversum. Tijdens het directeurschap
 van zijn opvolger G.J. Weijland vond in
 1929/1930 de nieuwbouw van de bank
 aan Dorpsstraat 9 plaats. Architect was
 J.P.W. Bieling uit Amsterdam. De eerste
 steen voor dit gebouw werd gelegd door
 mevrouw Th.E.C.M. Kappeyne van de
 Copello – Van Panhuys. Zij zou deze han-
 deling een halve eeuw later herhalen bij
 de opening van het nieuwe bankgebouw,
 Rijksstraatweg 109. Dit pand werd onder
 architectuur van J.D. Ehlhardt uit Loenen
 gebouwd door bouwbedrijf Van Schaik
 B.V. uit Breukelen. Op 12 november 1981
 werd het op feestelijke wijze geopend
 door burgemeester A.H.M. Mulder. Men
 zou het hier niet zo lang uithouden als

*Het voormalige
 bankgebouw aan de
 Dorpsstraat 9 heden
 ten dage.*

in de Dorpsstraat. In 1989 fuseerde de
 Nederlandse Middenstandsbank met de
 Postbank tot de NMB Postbankgroep. In
 1991 ging deze samen met verzekeraar
 Nationale Nederlanden waarna in 1992 de
 naam werd gewijzigd in ING Bank. Nadat
 de naam NMB aldus uit Loenen verdween
 gebeurde dat in 2002 nogal plotseling met
 de hele bank.

Het gebouw werd vervolgens betrokken
 door notaris Engelbracht.

NOTEN:

- 1 Behalve de spaarbank werden er in Loenen initiatieven genomen tot oprichting van een zanggezelschap voor volwassenen, een leesbibliotheek, het voortbestaan van de bewaarschool en een tekenschool voor ambachtslieden, terwijl het al langer bestaande leesgezelschap Tot Nut en Vermaak zich bij het Nut aansloot, zie hier-voor: Wim van Schaik: Loenens Leesgezelschap, Vechtkroniek nr. 34.
- 2 Het geld werd belegd in leningen van het Amortisatiesyndicaat, een instelling die de staatsschuld moest stroomlijnen. Door de veel geld kostende economische (ontwikkelings)politiek van Willem I liep de schuld zo hoog op dat het vertrouwen in de aflossing ervan steeds minder werd.
- 3 Het ligt voor de hand dat voor het bestuur een beroep werd gedaan op notabelen uit het werkgebied van de bank. Zo bestond het eerste bestuur uit: Jhr. Mr. C.F. van der Bruggen (kantonrechter), J.P.C. Baron van Reede van Ter Aa (van 1854 – 1869 burgemeester van Loenen en Loenersloot) en A.G. Baron van Reede tot Ter Aa (broer van J.P.C., hij verliet Loenen voordat de bank haar werkzaamheden begon om burgemeester te worden van IJsselstein alwaar hij op 34-jarige leeftijd overleed), B.J. Kruseman (directeur beenzwartfabriek), E. van Beusekom Ezn. (notaris), H. Mulder (hoofdonderwijzer), C.D. Thijssen (directeur beenzwartfabriek), M.E.G. van Heel (ontvanger der registratie), Dr. J.H. van der Mehr Mohr (med.doctor), Jhr. A.H. Clifford (was ambachtsheer totdat hij de ambachtsheerlijkheid verkocht aan J.H.C. van Reenen van Lexmond).

BRONNEN:

- W.W. Mijnhardt/A.J. Wichers (red.): Om het Algemeen Volksgeluk, Twee Eeuwen Particulier Initiatief, Gedenkboek ter gelegenheid van het tweehonderdjarig bestaan van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen, Edam, 1984.
- Notulen van de Ledenvergaderingen 1821 – 1905, Archivalia van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen, afdeling Loenen, nr. 960, 961, 962, RHCVV.
- Notulen van de vergaderingen van de commissarissen van de Spaarbank 1857 – 1922, Idem nr. 968, RHCVV.
- Reglement voor de Spaarbank, 1857, idem nr. 969, RHCVV.
- Nota's en kwitanties van de Spaarbank, 1866 – 1922, Idem nr. 971, RHCVV.
- Stukken betreffende de overname van de Spaarbank door de 'Algemeene Spaarbank voor den Middenstand' 1922, Idem nr. 972, RHCVV.

Brand op het station Nieuwersluis

Wilma de Kruijter en Willem Mooij

In de nacht van 19 op 20 maart 1865 woedde er een felle brand in het zogenaamde watergebouw van het station Nieuwersluis. In dit gebouw, dat uit 'ligte bouwstoffen' was opgetrokken, lagen de steenkolen opgeslagen voor de stoomlocomotieven, zodat de brand 'steeds opnieuw voedsel ontving'. Het laat zich raden dat het om een serieuze brand ging. De brandweer van zowel Nieuwersluis als Loenen was 'op het eerste gerucht met den meesten ijver toegesnel', zoals het in een brief van 24 maart van Burgemeester en Wethouders van Loenen wordt geformuleerd.

Er was in de bewuste nacht sprake van 'hoogst bemoeijlijkende' omstandigheden bij het bluswerk, want het vroom flink en er waaide een sterke oostenwind. Bij de minste 'wending van den wind' dreigde de brand over te slaan naar het stationsgebouw zelf en 'aanhorige werken'. Ook de watermolen van de polder Het Honderd

aan de Nieuwe Wetering liep gevaar, want hij lag in de heersende windrichting en onder het 'direct bereik van afwaaijend vuur'. De molen werd zelfs herhaaldelijk bereikt door vuur en vonken. Helaas is deze wipwatermolen afgebroken; hij was van hetzelfde type als de Oukoper molen, die iets verderop langs de Angstel (vlakbij de A2) wel bewaard is gebleven.

De uitgerukte brandweer heeft zich ondanks de 'afschrikwekkende weersgesteldheid' met veel inspanning van zijn taak gekweten, de brand geblust en voorkomen dat de brand zich uitbreidde naar andere gebouwen op het station en de molen. Daarbij was sprake van een duidelijke taakverdeling: terwijl de brandweer van Nieuwersluis zich had geposteerd bij de watermolen, richtte de Loenense spuit zich op het blussen van de brand zelf. In de bovenvermelde brief, gericht aan de Nederlandsche Rhijnspoorweg Maat-

Nieuwersluis. Station

Station Nieuwersluis met links een hoog gebouwtje, wellicht de in brand gevlogene kolenopslag. (coll. W. Mooij)

Op deze kaart uit 1866 is goed te zien dat de Honderdsche molen aan de Nieuwe Wetering, iets ten noordwesten van het station Nieuwersluis ligt. De spoorlijn en het station waren ruim tien jaar eerder aangelegd.

De Honderdsche molen was van hetzelfde type als de Oukaper molen, die langs de A2 staat. (coll. W. Mooij)

schappij, vragen B en W van Loenen om de toekenning van een premie of gratificatie, dit gezien de ernst van de brand, de moeilijke omstandigheden en de grote inzet van het spuitpersoneel. De aanbeveling ging gepaard met de opmerking dat een dergelijke premie ongetwijfeld voor velen een prikkel zou zijn om bij 'nieuwe onverhoopte onheilen met niet minderen spoed ter hulpe toe te snellen'. De Spoorwegmaatschappij reageerde hierop positief en stelde een bedrag van 25 gulden beschikbaar, te verdelen onder het spuitpersoneel en eventueel ook andere mensen die hadden meegeholpen om de brand te blussen. Aan de burgemeester

werd toevertrouwd om op dit laatste punt onderzoek te doen, en het beschikbare bedrag te verdelen onder al diegenen die voor een premie in aanmerking kwamen. B en W richtten eveneens een verzoek om een premie aan de Onderlinge Waarborgmaatschappij enkel voor Poldermolens, omdat door het moedige optreden van de brandweerlieden ('doordachte waakzaamheid en onbezweken ijver'), het afbranden van de Honderdsche molen werd voorkomen. Of dit verzoek ook gehonoreerd werd, hebben wij in de bronnen niet gevonden.

BRONNEN:

- Gemeentearchief Loenen, correspondentie B en W van 1865, RHC Vecht en Venen Breukelen.
- Met dank aan Jan den Besten die gegevens verschaftte over de Honderdsche molen.

UIT HET ARCHIEF

Gevonden drenkeling bij Nieuwerhoek

Op heden, dinsdag den zevende juni des jaars achttienhonderzesendertig des middags te twaalf ure, compareerde voor mij Mr. Johannes Sanderson, Burgemeester van Loenen, Arie Meijers, werkman op de heeren hofstede Nieuwerhoek, onder deze gemeente, alhier in het dorp woonachtig, dewelke verklaarde, op heden morgen te half zes ure, naar de voormelde hofstede gaande om te werken, in de vijver van dezelve hofstede langs den grooten straatweg loopende, te hebben gevonden, het lijk van eene drenkeling, welke uit de bij zich hebbende papieren schijnt te zijn eene Portugees genaamd J.B. Benavente, portraitschilder wonende te Amsterdam, zijnde gekleed in eene zwarte lakensche rok, dito broek en vest, grijze kousen en hooge schoenen, hebbende geene andere

papieren of waarde bij zich, dan eenige briefjes van recommandatie en 19 ½ cent aan kontanten, voorts eene bril en een sleutel. Gemelde persoon is gisteren avond circa tien ure, door onderscheidene menschen alhier gezien en scheen beschonken te zijn, zijne voornemen te kennen gevende naar de Nieuwersluis te gaan. Waarvan dit proces verbaal opgemaakt, voorgelezen en door den comparant en burgermeester ondertekend:

‘Ondergeteekende verklaart het lijk van ... (welke in het water vonden is) geobserveerd te hebben en geen uit- of inwendige tekenen hebben voorgedaan welk het gemelde lijk daar door de dood zouden veroorzaakt te zijn.’

7 juni 1836 S. Verschoof

Buitenplaats Nieuwerhoek gezien vanaf de Vecht.

De Loenderveense sluis

Jan den Besten

De Loenderveense sluis was oorspronkelijk gelegen in de oostelijke Vechtdijk in het buurtschap Oud-Over. Deze schutsluis werd gebouwd om een mogelijkheid te scheppen vanuit de Vecht naar de Loenderveense Plas te varen. Tussen de plas en de rivier bestond een verschil in het waterpeil van ongeveer een meter. De Loenderveense Plas was rond 1400 tot 1500 een moerassige laagveenvlakte, die later door het graven van slootjes en greppels zonder bemaling vrij op de Vecht kon lozen. Door een proces van inklink van de veengrond onder invloed van deze ontwatering daalde het maaiveld, zodat rond 1600 de polder zo laag kwam te liggen dat deze weer moerassig werd. Windbemaling met molens was toen de enige mogelijkheid om het land weer droger te maken zodat het beweid kon worden. Het geld voor deze ontwatering moest van de rijke Amsterdamse kooplieden komen. Omstreeks 1650 besteedden deze Amster-

dammers hun kapitaal als investering in het aankopen van nat, 'waardeloos' land. Dit deden zij bijvoorbeeld in de Beemster, de Purmer, de Bethunepolder en ook in het Loenderveen. Zij lieten vervolgens poldermolens bouwen om dit land weer droog te malen en duurder van de hand te doen. In die tijd waren het uitsluitend zogenaamde binnenkruiers, die door hen als poldermolen werden gebruikt. Zo ook de Loenderveense molen te Oud-Over, daterend uit 1653. Spoedig hierna ontdekte men, dat deze veengrond door afgraving buitengewoon geschikt was om er turf van te maken, voor zowel particulieren als fabrieken de belangrijkste brandstof in die dagen. Steenkool was er nog niet; later in het mijnbouwtijdperk werd de turf aanmerkelijk minder waard. De turfwinning noodzaakte de bouw van de Loenderveens Sluis om de turfschuiten uit de plas via de Vecht naar Amsterdam te kunnen vervoeren. Op de hier afgebeelde

De Loenderveense molen in 1928, met de stalling en hooiberg van molenaar Jan Jacob Griffioen (coll. W. Mooij)

Nieuwe kaart van Mijnden en de Loosdrecht door J. Spruytenburg, circa 1730.

landkaart van Loenderveen uit 1730 zien we dat de weilandpercelen waren afgegraven, waarbij men wel stroken land van een perceel liet staan om daarop de afgegraven en uitgebaggerde veengrond tot turf te kunnen laten drogen. Deze stroken werden de legakkers genoemd. Tussen de legakkers werd de grond circa 2,5 meter diep weggebaggerd. In later tijd werden bovendien nog vele legakkers afgegraven, zodat er alsmaar minder land overbleef en er meer wateroppervlak ontstond, en zodoende ontstond de Loenderveense Plas. Dit kunnen we heel goed zien op de hier afgebeelde kaart uit 1865. Op een kaart van ruim 60 jaar later is te zien dat het aantal legakkers door golfslag enigszins is afgenomen.

Toen in 1930 de Gemeente Amsterdam water uit het (toen nog) Loosdrechts Plasengebied ging betrekken voor de drinkwatervoorziening, wilde men voorkomen, dat vervuild schut- en lekwater uit de Vecht door de Loenderveense sluis in de plas zou belanden. In de Loenderveense sluis werden toen stalen sluisdeuren met

waterdichte rubber randen aangebracht en men bracht bij het schutten het water in de sluis op een hoger niveau door er met een elektrische pomp plassenwater in te pompen. De foto op de volgende bladzijde toont de sluis in oktober 1936, gezien vanaf de plaszijde. Let op de houten sluisdeuren en de ophaalbrug. De sluiswachter Spijker was tevens kleine boer om wat bij

Detail van de kaart van Loosdrecht uit 1865 uit de Gemeente atlas van Jacob Kuijper.

Luchtfoto van de Waterleidingplas, die in 1957 in gebruik is gekomen.

te verdienen. Hij had nog enkele brede legakkers in het Loosdrechts plassengebied, die hij als hooiland gebruikte. Het hooi werd op een schuit via de Mijndense sluis, de Vecht en de Loenderveense sluis naar de hier zichtbare hooiberg vervoerd.

Begin jaren '50 besloot het Waterleidingbedrijf een deel van de Loenderveense plas te omdijken om het water beter te beschermen tegen verontreiniging uit de

omgeving. Dit deel werd uitgediept om bodemveen en meermolm te verwijderen. De nieuwe plas werd door een gegraven kanaal rechtstreeks met het gemaal van de Bethunepolder verbonden, zodat de enorme hoeveelheid kwelwater vanuit deze polder in de Waterleidingplas een eerste zuivering kon krijgen voordat het werd doorgepompt naar een gemaal in Weesperkarspel. Van hieruit werd (en wordt) dit water na een laatste zuivering naar 1/3 van de Amsterdamse gezinnen getransporteerd.

Na de oplevering van de Waterleidingplas in 1957 had de Loenderveense sluis geen enkel nut meer. Omstreeks 1980 werd de sluis gedempt en de ophaalbrug in de Vechtdijk gesloopt. Afbeelding 6 toont de huidige situatie vanuit de lucht gezien. Zie voor aanvullende informatie over de plas het artikel 'Plannen tot het dempen van de Loenderveense Plas' van dr. A.A. Manten in Vechtkroniek nummer 4 (mei 1996), 3-14.

Een foto van de sluis uit 1936, met de oude eiken sluisdeuren. (coll. J. den Besten)

Benedensluishoofd Loenderveense schutsluis, Oct. 1936.

UIT HET ARCHIEF

Kostschool in Loenen

Op deze fraaie foto uit circa 1910 zien we het toenmalige gemeentehuis aan de Rijksstraatweg met daarnaast een iets naar voren springend wit gebouw. Het wemelt van de kinderen op de foto, en dat komt wellicht door de functie van dit witte gebouw. Het was een jongenskostschool onder leiding van meester Van Wieringen. De gemeente Loenen had in 1857 het perceel vastgoed van de heer Engelbert Meckmann te Amsterdam 'ten noorden

de Breedesteeg en ten zuiden de hofstede Roserust' om te worden ingericht als gemeentehuis en kostschool. Het aankoopbedrag was fl. 6000,-, voor vertimmering en inrichting raamde men de kosten op fl. 3000,-. Zeven jaar later, in 1864, wordt de gevel wit gepleisterd met portlandcement. De gemeente vond het immers van groot belang 'eene welingerigte kostschool' in haar midden te bezitten, om niet afhankelijk te zijn van de willekeur of winzucht van particulieren.

De boomstamkano in Nigtevecht

Juliette Jonker - Duynstee

Op deze foto uit 1987 zien we het blootleggen van een belangrijke archeologische vondst in onze omgeving: een boomstamkano in de berm van het verlengde van de Garstenstraat, langs het fietspad van Nigtevecht naar Weesp. Dit gebeurde door het Archeologisch Scheepvaartmuseum in Ketelhaven. Aan de hand van potscherven van kogelpotten die in de boot lagen, konden medewerkers de boot dateren op 2000-2500 jaar oud, uit de ijzertijd. Dergelijke scherven zijn ook ooit opgegraven bij Baambrugge en Aetsveld (Weesp). De boot is een uitgeholde boomstam van 8,60 meter lang, een meter breed en 46 cm. diep. Met dergelijke boten zakten de

Batavieren de Rijn af. Bijzonder aan deze boot was de reparatietechniek die was toegepast om een scheur in de bodem te dichten, door een verbindingstuk in de bodem aan te brengen. Conserveren zou maar liefst 50.000 gulden kosten, dus besloten werd om de kano weer toe te dekken met plastic (met gaten erin voor luchtdoorlaat) en zand. De kano was gevonden door de scholieren Marc en Remco van der Aa in een half afgegraven sloot op het bouwterrein van het nieuwbouwplan Oost en Vecht. Het lijkt door deze vondst aannemelijk dat er dus al een paar honderd jaar voor onze jaartelling een nederzetting is geweest tussen Nigtevecht en Weesp.